

Милан Совиљ

Институт за новију историју Србије
Београд

ДВА СПИСКА ВАЉЕВСКИХ КАФАНА И ХОТЕЛА 1936. И 1938. ГОДИНЕ

Кафане су имале велики значај за становништво Ваљева и околних села и дуго су представљале једно од главних места окупљања већег броја људи. Своју важност очувале су кроз XIX и у првим деценијама XX века. Број кафана мењао се временом, на шта су утицале различите околности, банкротство власника, презадужење, слаба зарада или пак опредељење за неки други посао. Шездесетих година XIX века, у ваљевском округу налазила се 151 механа, док је у самом Ваљеву било 55 угоститељских објеката.¹ Почетком XX века, тачније 1902-1903. године у Ваљеву је радило 20 механа, 29 кафана и четири гостионице, да би се тај број повећао 1911. на 40 кафана, 30 механа и шест гостионица.² Ратне прилике у великој мери су утицале да се смањи обим рада угоститељских радњи, као и њиховој број.³ Ситуација се знатно променила након 1918. године. Ваљевски угоститељи, кафеције и механције су неколико година били чланови Ваљевског трговачког удружења, све до 21. октобра 1919, када су формирали своје друштво, тачније Ка-

1 Мирослав Перишић, *Ваљево, џрад у Србији крајем 19. века (1870- 1903)*, Београд – Ваљево 1998, стр. 49.

2 Милан Трипковић, *Ваљево 1900-1941*, Ваљево 1980, стр. 37.

3 Један број кафана је у току Првог светског рата, нарочито крајем 1914. године претворен у војне болнице за српску војску. Са уласком аустроугарске војске у Ваљево 1915. године, поједине аустроугарске јединице биле су смештене у кафанама или су оне служиле за њихове потребе.

фанско-механско удружење, са седиштем у Ваљеву.⁴ У међуратном периоду, удружење је мењало своје име и од 1938. године водило се као Удружење угоститеља за срезове ваљевски, тамнавски, колубарски и подгорски.⁵

Ваљевске кафане и хотели имали су важну улогу у друштвеном животу града, јер су готово сва битна дешавања била везана управо за те објекте. Такође, Ваљево није имало своје стално позориште и осећао се недостатак простора за организовање разних свечаности и културних манифестација. Са изузетком мањег броја удружења, која су имала свој простор, највећи број културних, уметничких и спортских колектива и друштава није имао своје објекте, па су састанке одржавали у кафанама и нарочито у пространијим хотелским салама. Кроз цело међуратно доба, кафане у Ваљеву су биле готово једини облик разоноде, забаве и провода, али и места у којима су одржавани концерти, игрane представе и приказивани филмови. Поред тога, кафане и хотели су представљали и простор на коме су се преплитали приватни и јавни живот становника једног малог места као што је било Ваљево.⁶

Број кафана у Ваљеву се у периоду између два светска рата константно повећавао. Лако добијање дозвола за рад и увек присутна жеља да се кроз мања улагања стигне до већих зарада, привукле су један број људи да се бави угоститељством. Уједно, стварала се већа конкуренција, коју сви угоститељи и кафеције нису могли да издрже, што је као последицу имало затварање или издавање одређеног броја кафана. Тачан број ваљевских угоститељских објеката познат је за тридесете године XX века и то број чланова Удружења угоститеља за ваљевски, тамнавски, колубарски и подгорски срез. У Ваљеву је септембра 1936. године било 62 угоститељске радње, које су биле разврстане у три категорије, према својој опремљености, понуди, структури гостију и самој локацији. Првој категорији припадао је 21 угоститељски објекат, другој 19 и трећој групи 22 кафане. Истакнута је разлика између категорија, тако да су објекти прве групе били предвиђени за богатије становништво, судије, адвокате, имућније трговце као и официре. Кафане друге

4 Међуопштински историјски архив у Ваљеву (у даљем тексту: МИАВ), фонд: Удружење угоститеља за срезове ваљевски, тамнавски, колубарски и подгорски са седиштем у Ваљеву (у даљем тексту: Удружење угоститеља), Књига записника Удружења 1919-1930, књ. инв. број 1.

5 МИАВ, фонд: Удружење угоститеља, бр. кутије 5, бр. 1. Записник са оснивачке скупштине Удружења угоститеља на дан 17. октобра 1938.

6 Видети: Милан Совиљ, „Преплитање приватног и јавног живота. Простор ваљевских пијаца и кафана између два светска рата“, *Приватан живот код Срба у двадесетом веку* (приредио Милан Ристовић), Београд 2007, стр. 612- 632.

класе биле су приступачније по ценама у односу на локале прве категорије, док су угоститељски објекти треће групе углавном били предвиђени за ситне трговце и мештане околних села, који су у Ваљево долазили пре свега у време пијачних дана и панађура.

Два списка ваљевских кафана и хотела из 1936. и 1938. године представљају ретке документе Међуопштинског историјског архива у Ваљеву у којима су, на једном месту, набројани угоститељски објекти и њихови власници.⁷

Списак хотела, кафана, ресторана и гостионица у Ваљеву 1936. године⁸

Ред. број	Презиме и име власника локала	Назив локала	Класа
1	Алексић Тома	Венеција	I
2	Богдановић Милинко	Колубара	III
3	Биљић Радисав	Краљевић Марко	I
4	Благојевић Љубомир	Брегалница	I
5	Благојевић Тијосав	Србија	I
6	Бабић Марко	Градски подрум	I
7	Бузаљко Шаћир	Дом народног здр.	II
8	Вишић Миодраг	Витковића кула	III
9	Васиљевић Милка	Гранд Хотел	I
10	Васиљевић Јован	Љубовија	III
11	Васиљевић Јордан	Вишеград	III
12	Вармеђа Јелена	Пурић	III
13	Грујичић Драгомир	Ужице	III
14	Гођевац Јеврем	Куманово	III
15	Ивановић Васа	Живковић	II
16	Јевричић Тодор	Подгорска касина	II
17	Јовановић Бранко	Златан плуг	I
18	Јездић Милорад	Централ	I
19	Јањић Новица	Ужичанин	III
20	Караџић Милоје		III
21	Кашиковић Коста	Херцеговина	II
22	Карапанџић Милисав	Топ	II
23	Лишанчић Олга		III
24	Лишанчић Душан		III
25	Лончаревић Мара	Америка	II

⁷ Списак хотела и кафана из 1936. године поменуо је Драгутин Бајић у свом делу *Ваљевске кафане*, Ваљево 1995.

⁸ МИАВ, фонд: Општина града Ваљево (у даљем тексту: ОГВ), Списак хотела, кафана, ресторана и гостионица у Ваљеву, састављен на седници Кафецијског удружења 2. септембра 1936, кут. инв. бр. 183, п. бр. 135

26	Марковић Павлија	Марковић	II
27	Матић Михаило	Железничка касина	I
28	Мосуровић Благоје	Суша	II
29	Марјановић Анђелко	Зора	I
30	Марковић Милорад	Подгорина	III
31	Николић Бранислав	Радикал	II
32	Николић Војислав	Империјал	I
33	Обрадовић Милутин	Шаргић	III
34	Обрадовић Миливоје	Воден	I
35	Парађанин Крстина	Два побратима	I
36	Пашић и Пенезић	Златибор	I
37	Парађанин Сибин	Шумадија	II
38	Парезановић Миљко	Слога	II
39	Пиргић Михаило	Ковачев Хан	III
40	Пантић Милован	Јадар	I
41	Перишић Раденко	Круна	I
42	Перишић Петроније	Бристол	I
43	Радовић Сава	Београд	I
44	Ракић Живорад	Банат	III
45	Ристовић Тома	Вардар	II
46	Раденковић Јован	Занатлишка пивница	I
47	Ристовић Боривоје	Кљештавица	III
48	Стефановић Властимир	Балкан	I
49	Стокановић Боривоје	Ћиновац	III
50	Стефановић Зорка	Посавина	I
51	Срећковић Наталија	Подриње	II
52	Савковић Катарина		III
53	Станојевић Миливоје	Мостар	III
54	Стефановић Љубица	Касина	II
55	Себић Лапосава	Париз	II
56	Танасковић Милица	Илија Бирчанин	III
57	Терзић Станко	Грозд	II
58	Тешић Станимир		III
59	Топаловић Милојко	Сунце	III
60	Ћировић Светозар	Босна	II
61	Парађинац Милош	Народна гостионица	II
62	Васић Марија	Касина	II

Маја 1938. године број угоститељских објеката у Ваљеву, чији су власници били чланови Удружења угоститеља за срезове ваљевски, тамнавски, колубарски и подгорски износио је 79. Од тог броја првој категорији припадало је 13, другој 19 и трећој чак 47 кафана. Значајно је истаћи да се највећи број угоститељских објеката налазио у неколико градских улица: Војводе Мишића, Карађорђевој, Кнеза Милоша,

Кнеза Михаила, Краља Александра, Чика Љубиној, Гођевчевој и Бирчаниновој. Имена кафана углавном су асоцирала на географске појмове – градове, реке, планине, или су власници угоститељским објектима давали лична имена.

**Списак хотела, кафана, ресторана и гостионица
у Ваљеву 1938. године⁹**

Р.б.	През. и име власн. локала	Назив локала	Класа	Улица и број
1	Јовановић Бранко	Гранд Хотел	I	Војводе Мишића бр. 6
2	Ђорђевић Илија	Хотел Бранковина	I	Др. Стајића 1
3	Матић Михаило	Железничка касина	I	Вука Караџића 42
4	Благојевић Тијосав	Србија	I	В. Мишића 12
5	Пашић и Пенезић	Златибор	I	В. Мишића 17
6	Алексић Тома	Венеција	II	Проте Матеје 15
7	Бабић Марко	Градски подрум	I	В. Мишића 29
8	Васиљевић Милка	Зора	I	Чика Љубина 6
9	Николић Љубица	Имperiјал	II	Гођевчева 25
10	Јовановић Милан	Златан плуг	I	Чика Љубина 10
11	Марковић Павлија	Марковић	II	Карађорђева 114
12	Радовић Сава	Београд	II	Карађорђева 112
13	Кашиковић Манојло	Херцеговина	II	Карађорђева 127
14	Јездић Милорад	Централ	II	Краља Александра 6
15	Лончаревић Мара	Америка	II	Даниловића 12
16	Биљић Радисав	Краљевић Марко	I	В. Мишића 39
17	Јевтић Сретен	Брегалница	I	В. Мишића 33
18	Пантић Милован	Јадар	I	Кнез Милоша 59
19	Раденковић Зорка	Занатска пивница	II	Кнез Михајлова 21
20	Мировић Драгомир	Балкан	II	Карађорђева 58
21	Стефановић Зорка	Посавина	II	Карађорђева 66
22	Ђировић Светозар	Босна	II	Краља Александра 9
23	Остојић Крста	Грађанска касина	I	Чика Љубина 2
24	Обрадовић Миливоје	Гурман	II	Чика Љубина 4
25	Перишић Петроније	Бристол	II	В. Мишића 23
26	Лишанчић Душан	Крчма	III	Селимира Ђорђевића 52
27	Бузаљко Шаћир	Неретва	III	Селимира Ђорђевића 18
28	Радић Милорад	Крчма	III	Селимира Ђорђевића 6
29	Тешић Станимир	Мали војник	III	Краља Александра 34
30	Петковић Милија	Солун	III	Краља Александра 32
31	Лишанчић Олга	Крчма	III	Краља Александра 48
32	Квачановић Милутин	Хајдук Вељко	II	Кнез Милошева 16
33	Васиљевић Јован	Љубовија	III	Кнез Милошева 25
34	Терзић Иванка	Грозд	III	Кнез Милошева 29
35	Мосуровић Благоје	Суша	III	Кнез Милошева 35

⁹ МИАВ, фонд: ОГВ, Списак свих хотела, ресторана, кафана и гостионица у вароши Града Ваљева, мај 1938. године, кут. инв. бр. 196, п. бр. 48.

36	Срећковић Наталија	Подриње	III	Кнез Милошева 43
37	Јевричић Тодор	Подгорска касина	III	Кнез Милошева 63
38	Марковић Милорад	Подгорина	III	Кнез Милошева 56
39	Обрадовић Милутин	Шаргић	III	Браће Недића 10
40	Караџић Милоје	Лозница	III	Мајора Илића 20
41	Ђукановић Мирко	Бајир	III	Бирчанинова 57
42	Марјановић Анђелко	Гостионица	II	Бирчанинова 54
43	Николић Бранислав	Радикал	III	Бирчанинова 63
44	Танасковић Стана	Илија Бирчанин	III	Бирчанинова 34
45	Стокановић Боривоје	Ђиновац	III	Бирчанинова 27
46	Пиргић Михаило	Ковачев Хан	III	Бирчанинова 25
47	Ристовић Боривоје	Кљештавица	III	Бирчанинова 8
48	Парезановић Видосава	Слога	III	Бирчанинова 3
49	Станојевић Миливоје	Мостар	III	Кнез Михајлова 9
50	Станаревић Милица	Касина	II	Кнез Михајлова 20
51	Васић Марија	Мали Париз	II	Кнез Михајлова 43
52	Ивановић Стана	Живковић	III	Гођевчева 20
53	Парађанин Сибин	Шумадија	III	Гођевчева 32
54	Грујичић Драгомир	Ужице	III	Гођевчева 40
55	Недељковић Драгољуб	Руски цар	III	Гођевчева 46
56	Богдановић Милинко	Колубара	III	Гођевчева 54
57	Вишић Миодраг	Витковића кула	III	Таковска 13
58	Јањић Новица	Ужичанин	III	Таковска 14
59	Гођевац Јеврем	Куманово	III	Таковска 22
60	Радосављевић Станислава	Кокан	III	Таковска 26
61	Штуловић Бошко	Сарајево	III	Таковска 43
62	Вармеђа Јелена	Пурић	III	Градац бр. 1
63	Васиљевић Јордан	Делиград	III	Градац бр. 5
64	Аврамовић Александар	Топлица	III	Витковића 20
65	Перишић Раденко	Српска круна	II	Караџића 29
66	Парађинац Милош	Народна гост.	II	Карађорђева 69
67	Топаловић Милојко	Сунце	III	Карађорђева 50
68	Ристовић Тома	Вардар	III	Даниловића 30
69	Поповић Михајло	Бифе	III	Карађорђева 129
70	Ракић Живорад	Банат	III	Хајдук Вељка 24
71	Грбић Лепосава	Мала Зора	III	Карађорђева 193
72	Карапанџић Милисав	Танаско Рајић	III	Чика Љубина 17
73	Јањић Светислав	Пивара	I	Пећина
74	Цветовевић Игњат	Подрум	III	Кнез Милоша 21
75	Бељић Велимир	-	III	Карађорђева 15
76	Ђуровић Благоје	-	III	Гођевчева 27
77	Суботић Миленко	-	III	Гођевчева 33
78	Петровић Радомир	-	III	Гођевчева 35
79	Станчић Милан	-	III	Караџића 23